

כיכר ציון החדשה: "יער אורבני ירוק שמזמין אליו אנשים"

הפשוטות והסובלנות בהצעתם של שלושה אדריכלים צעירים מירושלים הביאו לזכייתם בתחרות לתכנון הכיכר ההיסטורית

נעמה ריבה 14.09.2016 11:47

"התרשמנו שהבעיה העיקרית של המרחבים הציבוריים בישראל, כולל כיכר ציון, היא היעדר צל ומקומות ישיבה", כתבו האדריכלים הירושלמים הצעירים שזכו בתחרות לתכנון המרחב הפתוח בכיכר ציון בירושלים, בהצעתם הקרויה "קרחת יער אורבנית". "התובנות הובילו לתכנון פתוח מצד אחד, המאפשר קיום אירועים גדולים והפגנות, ומצד שני מצל על הכיכר ומאפשר שהייה נוחה בימי הקיץ החמים".

האדריכלים מיה עתידיה, מעין טוקי-כרמל ותמיר מנצור-כרמל, זוכי התחרות לתכנון הכיכר שיזמו עיריית ירושלים ועמותת האדריכלים, יקבלו גם פרס של 35 אלף שקלים. השופטים בתחרות היה ראש העיר ניר ברקת, מנכ"ל העירייה אמנון מרחב, מהנדס העיר שלמה אשכול, אדריכל העיר עופר מנור, והאדריכלים מיכל קימל אשכולות (יו"ר חבר השופטים), יהושע גוטמן ואדריכלית הנוף ברברה אהרונסון. גם אמה של שירה בנקי שנרצחה במצעד הגאווה, מיקה בנקי היתה חברה בצוות השופטים, והמשתתפים בתחרות התבקשו לתת ביטוי לזכרה בכיכר העתידיה.

עתידיה, טוקי-כרמל ומנצור-כרמל סבורים שהצעתם תאפשר מגוון פעילויות בכיכר, ממסיבות וירידים, דרך מעגלי שיח המסמלים סבלנות, ועד חידוש פעילויות כדוגמת הפגנות, שהצטמצמו בעקבות סלילת הרכבת הקלה. בנוסף, הם תכננו מחדש את גרם המדרגות המוביל לבנק הסמוך ומציעים להופכו לתיאטרון שיהיה חלק ממרחב הכיכר. כדי להותיר את המרחב פתוח ככל שניתן, הם נמנעו מהצללה בנויה ובחרו לנטוע עצים שמספקים צל.

אדריכל העיר, עופר מנור, אומר כי ההצעה נבחרה גם בזכות האלמנטים הבסיסיים של עיצוב נופי עירוני. "הם השתמשו בריצופים, עצים, מדרגות, תאורה וספסלים, ועשו את זה בצורה מאוד רגישה שמתחברת למקום. ההצעה מאפשרת התקהלויות, אירועים ומופעים". לדברי מנור, סייעה לבחירתם גם העובדה ש"הם לא באו עם כל מיני מרכיבים סימבוליים או אמנותיים, לעומת ההצעות האחרות שביקשו לתת ביטוי פיזי וסימבולי — אלא מייצרים כיכר שמזמינה אנשים והופכת אותה למקום שהייה שמבטא סובלנות". מנור מציין שההערייה לא הגדירה מראש מה היא מחפשת. "היינו פתוחים גם לרעיונות מסורתיים וגם לחריגים, וכשכל ההצעות הונחו לפנינו — זה מה שהוחלט. בגלל החשיבות ההיסטורית של המקום, שהוא כמו כיכר פיקדילי, חשבנו שצריך לחזור למרכיבים הקלאסיים ולא לבוא עם אלמנט פיסולי חד משמעי. גם התחזקה היתה אחד הקריטריונים".

סגן ראש העיר עופר ברקוביץ הוסיף על ההצעה הזוכה: "המחשבה להפוך את הכיכר הכי מרכזית בעיר ליער אורבני מרתקת ונכונה בעיני, חסרים שטחים ירוקים במרכז העיר. כמו כן, האדריכלים מבינים את הצורך בהפיכת הכיכר לנקודת מפגש ולא רק נקודת מעבר. ההצעות האחרות לא ענו על הצרכים הללו ושילבו בעיקר אלמנטים עיצוביים חדשניים".

במקום השני זכו "אב אדריכלות נוף" בהצעה "פתוח סגור פתוח", עם פרס של 25 אלף שקלים. "אנחנו רואים את הכיכר כמאחדת תחתיה את הרחובות הסמוכים ומבקשים לבטל את הדרך המחברת בין רחוב הרברט סמואל לרחוב יפו", כתבו בהצעתם אדריכלי הנוף ארנה בן ציוני ובארי בן שלום. בתכנון

הם מרחיבים את המדרגות בחזית מלון הרברט סמואל. בצד השני של הכיכר הם יצרו ספסל מעגלי שאורכו 30 מטרים, הממשיך את קו המדרגות שמולו, ומאפשר ישיבה ומפגשים לאורכו. בלילה הפעילות עוברת מהדפנות פנימה והריק שבמרכז הכיכר הופך לאלומה של נקודות אור הפורצות מהמזרקה במרכז הכיכר.

במקום השלישי זכו חבקינ אדריכלים, עם פרס של 15 אלף שקלים. לדברי האדריכלית הילה חבקינ, הרעיון הוא ליצור שמיכת טלאים של ירושלים, המחברת בין הטלאים החברתיים בה. השמיכה עשויה מוזאיקה ססגונית ונמתחת מעבר לקווי הרכבת הקלה. לדברי חבקינ המוזאיקה תרכז את האורחים שיגיעו למלונות שיוקמו באזור ואת אלו שישנם. בתוכה הם מיקמו עצים ומהבניינים נשזרו חוטים שיאירו את המוזאיקה.

במקום הרביעי והחמישי זכו ההצעות של ישי וול ופריצקי-ליאני, עם פרס של עשרת אלפים שקל כל אחת. ההצעה של וול קרויה "המעגל", ומורכבת מאלמנטים של משולשים המעוצבים כמישורים דקים שמפנים את הממד הצר שלהם למרכז המעגל. למרגלות המשולשים מוצבים ספסלים שתורמים להגדרת המעגל. בקצה כל משולש חוליה שמשמשת לתאורה בלילה ולהצללה ביום. הכניסה למעגל היא חולייה אחת חסרה. החוליה החסרה גורמת לכך שמתוך 18 אלמנטים הנחוצים למעגל שלם, הושלמו רק 16 — כמניין שנותרה של שירה בנקי, שנרצחה זמן קצר לפני יום הולדתה ה-16. פריצקי ליאני אדריכלים הציעו סטרוקטורת הצללה דמוית עלי הכותרת של פרח הפאוניה, הפזורים מעל הכיכר בגבהים משתנים שבין 4 ל-6 מטרים ומותירים את מפלס הקרקע פנוי וכמעט לא נגוע. משמעות השם פאוני ביוונית היא ריפוי, ו-16 עלי הפאוני הם כמניין שנותרה של שירה. "בין עלי הכותרת העליונים המסמלים את ארעיות החיים ומטילים צל על הקרקע לבין שורשי הפרח בקרקע נותר חלל מוצל ומוגן להתכנסות הציבור במטרה למלאו בחיים", כותבים האדריכלים, "להדגיש את ערכי המוסריות, הסובלנות וקבלת האחר". בנוסף הם תכננו מחדש את מדרגות העלייה לבנק בצורת אמפיתאטרון הפונה לכיכר ובו מקומות ל-100 אנשים.